PATRISTICA

PATRISTICS

Omilia lui Severian de Gabala cu privire la pace (*De pace* – CPG 4214)

Asist. Dr. Dragoş Boicu[1]

Abstract:

The homily *De pace* (CPG 4214) is one of the severian sermons with an undeniable authenticity that gives us an insight of his conflict with John Chrysostom. The homily was composed on occasion of their reconciliation's celebration and it's a reply to Chrysostom's speech on the previous day. Severian skilfully constructs this text by subtly highlighting the shortcomings of John's pastoration. He also emphasizes that the peace of the community does not have its origin so much in the authority of the bishop who claims it – as Chrysostom did in his *De recipiendo Severiano* homily – but in the grace of Christ who offers it.

Keywords:

Severian of Gabala, John Chrysostom, De pace, Constantinople, homiletics

I

Cuvântarea Sfântului Ioan Gură de Aur cu privire la reprimirea episcopului Severian de Gabala (*De recipiendo Severiano*[2]) a fost salutată cu entuziasm de credincioşii care au asistat la rostirea ei, iar împăcarea celor doi ierarhi a reprezentat un eveniment de o importanţă deosebită celebrat de-a lungul a două zile de festivităţi

[1] Asist. Dr. Dragoş Boicu, asistent la Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna" din cadrul Universităţii „Lucian Blaga" din Sibiu Email: dragos.boicu@ulbsibiu.ro

[2] Asist. Dr. Dragoș Boicu, „Omilia Sfântului Ioan Gură de Aur Despre reprimirea lui Severian (De recipiendo Severiano – CPG 4395)", în *RT*, nr. 2/2019, p. …

publice[3]. Dacă în prima, Sfântul Ioan îşi întinse formal mâinile pentru a-l îmbrăţisa pe Severian, în ziua următoare era rândul episcopului de Gabala de a face un gest pe măsură şi de a rosti un cuvânt de învăţătură care să reflecte intenţiile sale paşnice şi dorinţa de împăcare. Aceasta este omilia *De pace* (CPG 4214)[4].

Context. Severian de Gabala din prisma surselor contemporane

„În acest timp erau (în Constantinopol) doi episcopi renumiţi, care erau sirieni de neam, Severian şi Antioh. Severian era (episcop) al celor din Gabala, oraş din Siria, iar Antioh era întâistătător al Bisericii din Ptolemaida, în Fenicia. Amândoi erau renumiţi datorită cuvântărilor retorice. Dar deşi părea să fie erudit, Severian nu stăpânea chiar bine limba greacă, ci avea accent sirian când vorbea în greacă. Antioh a mers primul din Ptolemaida la Constantinopol, învăţând cu sârguinţă pentru un oarecare timp în biserici şi, câştigând munţi bani din aceste [cuvântări], s-a întors la [Biserica] sa. După aceea aflând Severian că Antioh a agonisit mulţi bani în Constantinopol şi-a dorit foarte mult şi el [să facă] aceasta. Exersând (limba) şi întocmind multe cuvântări, a mers şi el la Constantinopol. Şi a fost primit cu bucurie de către Ioan şi până la un timp [Severian] l-a stimat pe [acest] bărbat şi l-a măgulit şi acela (Severian) a fost la fel preţuit şi cinstit. [Severian] a devenit renumit datorită cuvântărilor şi a fost făcut cunoscut multora dintre cei de condiţie bună şi chiar şi împăratului însuşi”.[5]

Severian, aşa cum am văzut şi în materialele anterioare, era un orator dibaci, înzestrat cu abilitatea de a se plia pe situaţiile ivite şi de a profita de şansele oferite. Ajuns episcop al Gabalei (azi Jabala în Siria) cândva după anul 381, când un anume Domnus era încă titular, avea să se confrunte cu lipsurile specifice unei episcopii mărunte aflate la marginea Imperiului. Considerat de Teodoret de Cyr „un mic, dar foarte plăcut oraş”[6], iar de Pseudo-Martyrius „cel mai neînsemnat orăşel din Siria”[7],

[3] J.H.W.G. Liebeschuetz, *Ambrose and Chrysostom: Clerics between Desert and Empire*, Oxford University Press, 2011, p. 233-234.

[4] Doresc să mulţumesc pe această cale cercetătorilor Katherin Papadopoulos şi Sergey Kim pentru observaţiile lor şi generozitatea cu care mi-au pus la dispoziţie o serie de materiale necesare pentru realizarea acestei introduceri.

[5] Socrates, *Historia Ecclesiastica*, 6.11, *PG* 67: 696-697 (traducere proprie). Traducerea lui Iosif Gheorghian este lacunară, iar Constantin Corniţescu nu pare să fie elucidat asupra acţiunilor lui Severian pe care i le atribuie lui Antioh de Ptolemaida.

[6] Teodoret de Cyr, *Historia religiosa*, 28, *PG* 82:1488: πόλις δὲ αὕτη σμικρὰ καὶ χαριεστάτη.

Gabala nu avea prea multe de oferit unui episcop dornic de un destin pe potriva talentelor şi ambiţiilor sale[8]. Potrivit lui Socrates Scolasticul, Severian a urmat pilda unui alt ierarh sirian, Antioh de Ptolemaida, care, mergând la Constantinopol, a dobândit un oarecare succes ca predicator, deschizând inimile şi pungile aristocraţilor cu vocea sa sonoră şi plăcută, care i-a şi adus supranumele de Hrisostom[9]. De altfel mulți predicatori provinciali erau atraşi de curtea imperială din Constantinopol şi de perspectiva dobândirii unui statut social aparte pe care l-ar fi primit odată ajunşi în anturajul împăratului, a cărui prezenţă „făcea jocul de putere deosebit de complex, dar extrem de profitabil”[10].

Deşi predicatorii creştini nu obişnuiau să primească cu regularitate sume pentru cuvântările lor, ci erau susţinuţi financiar de bisericile în care îşi desfăşurau îndatoririle liturgice, totuşi o predică reuşită putea fi răsplătită cu daruri, mai ales

---

[7] Pseudo-Martyrius, *The Funerary Speech for John Chrysostom*, 17, translated by Timothy D. Barnes, George Bevan, Liverpool University Press, Liverpool, 2013, p. 42.

[8] R. Janin- L. Stiernon, „Gabala”, în: R. Aubert (dir.), *Dictionnaire d'Histoire et de Géographie Ecclésiastiques*, Paris 1981, p. 501-505: „Numele oraşului (τὰ Γαβάλα, în ciuda lui Hecatae din Milet, care îl consideră feminin, vezi Étienne de Byzance, Ethniques, eds A. Meineke, Berlin, 1849, p.191) ar fi de origine semitică. Oraşul însuşi, organizat ca o rețea de pătrate, datează probabil din vremea Seleucizilor. Situat pe coasta siriană între Antiohia şi Tripoli, oferă prin aşezarea sa naturală un relativ adăpost, totuşi, prea mic, pentru a face acest port în afară de o simplă escală pentru bărcile cu pânze. Totuşi, bazinele portuare interioare trebuiau să îi acorde o anumită importanță. [...] Situat pe drumul de coastă care leagă Palestina de Antiohia, Gabala trebuie să fi fost evanghelizată foarte devreme. Pseudo-Clementinele (în jur de 230) o menționează ca pe o scurtă escală a unei călătorii a Sfinţilor Petru şi Clement şi a însoţitorilor lor [..] În primele trei secole, această apocrifă este singurul text creştin care scoate din anonimat portul sirian unde nu este menţionat niciun episcop înainte de 325 d.Hr.. [..] Sunt cunoscuți nouă episcopi, dintre care menționăm: Zoile a participat, în 325, la sinodul Antiohiei şi la Sinodul din Niceea; Cymathius este pomenit în 358 de Sfântul Atanasie şi în 362, în calitate de co-consacrator al lui Paulin din Antiohia; Domnus a luat parte la Sinodul de la Constantinopol (381, Mansi, III, 568 D), Severian, prezent deja în 398-399 la Constantinopol ca predicator, a fost unul dintre cei mai aprigi duşmani ai Sfântului Ioan Gură de Aur; el a participat la Sinodul de la Stejar şi nu a încetat niciodată să unelteasc㠎mpotriva sfântului (403, Socrates VI, 10-11, Sozomen, VIII, 10ff.); moartea sa este plasată după 408, sub Teodosie al II-lea, înainte de 425); Uranius a participat la Sinodul de la Calcedon (451, Altendorf, p. 54-55)”

[9] Sozomen, *Historia Ecclesiastica*, 8,10, *PG* 67: 1541.

[10] Peter van Nuffelen, „A War of Words: Sermons and Social Status in Constantinople under the Theodosian Dynasty”, în Lieve Van Hoof & Peter Van Nuffelen (eds.), *Literature and society in the fourth century AD : performing paideia, constructing the present, presenting the self*, (Mnemosyne supplements; volume 373) 2014, Brill, Leiden & Boston, 2014, p. 203.

când era apreciată de elitele oraşului. Prin urmare, datorită talentului oratoric astfel de predicatori erau copleşiţi cu cadouri şi sume de bani, care reprezentau o expresie tangibilă a stimei, dar şi a statutului privilegiat deţinut de aristocraţi, care prin aceste „milostenii" nu făceau decât să perpetueze o practică socială menită să le asigure o relaţie bună cu Dumnezeu şi cu semenii[11].

Ajuns şi el în capitala Imperiului de Răsărit (398/399)[12] la scurtă vreme după instalarea Sfântului Ioan Gură de Aur ca episcop al Constantinopolului, Severian a încercat şi el să beneficieze de acest patronaj. Chrysostom Baur completa: „Severian nu se încredea doar în retorica sa. Principalul său atu consta în flexibilitatea şi convorbirea colocvială şi siguranţa curtenitoare a personalităţii sale"[13]. Astfel, maleabilitatea şi determinarea cu care şi-a pregătit repertoriul omiletic au reuşit să atragă atenţia constantinopolitanilor asupra conţinutului cuvântărilor sale.

În vreme ce din relatările lui Socrates[14] şi Sozomen[15] ar reieşi mai mult conjunctural că atât Antioh cât şi Severian concurau cu Sfântul Ioan Gură de Aur pentru popularitate, autorul anonim al *Oratio funebris in laudem Sancti Iohannis Chrysostomi*[16], aşa-numitul Pseudo-Martyrius îi acuză explicit de acelaşi lucru:

> „La planul (lui Teofil) erau părtaşi cu acesta şi trei episcopi din Siria: Acacius de Beroea, Severian şi Antioh, (episcopi) ai oraşelor ale căror nume călătorii [ce trec] pe acolo nu se ostenesc să le afle. […] Deoarece [Ioan] rostea cuvântările nu pentru a încânta auzul precum aceia (Severian şi Antioh), ci pentru a întări sufletele, i-a lipsit cu totul pe aceia de şansele de a obţine câştig[17] şi întrucât ei au găsit de cuviinţă să vorbească câtva (timp) înainte în vremea foamei (după cuvânt)[18] şi din acest (motiv) îşi imaginau [să obţină] conducerea acelei biserici (a Constantinopolului), sperau că măcar acum când părintele

[11] *Ibidem*, p. 210-211.

[12] Richard W. Bishop & Nathalie Rambault, „Severian of Gabala, In ascensionem et in principium Actorum (CPG 4187). Introduction and Critical Edition", în *Sacris Erudiri*, LVI (2017), p. 154.

[13] Chrysostomus Baur, *John Chrysostom, vol. II: Constantinople*, transl. by Sr. M. Gonzaga, The Newman Press, Westminster, 1960, p. 156

[14] Socrates, *HE*, 6, 11, *PG* 67: 696-697.

[15] Sozomen, *HE*, 8, 10, *PG* 67: 1541.

[16] Cristina Ricci: *Oratio funebris in laudem Sancti Iohannis Chrysostomi. Epitaffio attribuito a Martirio di Antiochia (BHG 871, CPG 6517)*. Spoleto 2007 (*Quaderni della Rivista di Bizantinistica* 12)

[17] τῆς ἐμπορίας τὰς ἀφορμάς, lit. – resursele negustoriei

[18] ἐν τῷ τοῦ λιμοῦ καιρῷ – 109 Ricci glosses 'the author refers to the famine of words' of §§ 1, 17; we have added her gloss to our translation, and deduce that the *Speech* alludes to John's absence in Asia in the winter of 401/402 (Introduction n.168).

(Ioan) a fost îndepărtat îşi vor împlini desăvârşit acea dorinţă nebunească şi nelegiuită”[19].

Peter van Nuffelen consideră că „foamea de cuvânt” menţionată de Pseudo-Martyrius s-ar referi la episcopatul lui Nectarie, a cărui activitate omiletică era departe de a satisface nevoile spirituale şi aşteptările intelectuale ale constantinopolitanilor. În acest context autorul panegiricului ar plasa îndată după moartea lui Nectarie încercările lui Antioh şi Severian de a atrage publicul de partea lor, sperând să preia conducerea Bisericii din Constantinopol[20]. Cercetătorul belgian trage concluzia că Pseudo-Martyrius devansează sosirea celor doi episcopi sirieni şi distorsionează ordinea cronologică înadins „cu scopul de a evidenţia şi mai bine periculoasa legătură dintre retorică şi ambiţie pe care le sesizează în intenţiile lui Severian şi Antioh”[21].

Totuşi această interpretare se dovedeşte un pic forţată, mai ales dacă ţinem cont de faptul că în celelalte locuri în care apare termenul foamete (λιμός – § 1, 4) se referă la absenţa lui Ioan Gură de Aur. Din acest motiv Timothy D. Barnes deduce că ar fi mai degrabă o aluzie la perioada destul de îndelungată petrecută de Sfântul Ioan în Asia Mică şi Efes[22], în primăvara anului 402.

De altfel în acest panegiric sunt folosite „foametea” şi „setea” ca metafore pentru nevoia spirituală a comunităţii de a aprofunda cuvintele Evagheliei şi de a îmbărbăta sufletele, dar în acelaşi timp îl plasează pe Sfântul Ioan în antiteză cu ceilalţi trei episcopi sirieni: în vreme ce doar Ioan propovăduieşte dezinteresat – mobilizat de o iubire a genuină pentru turma sa –, ceilalţi sunt mânaţi de propriile agende, fiind ei înşişi înfometaţi şi însetaţi de glorie şi bunuri materiale.

Ceva mai concludent pare un alt pasaj din lucrarea lui Pseudo-Martyrius:

> „întrucât acel oraş se găsea într-o mare dorire şi disperată nevoie de dascăli din timpurile de demult, întrucât cel care a deţinut autoritatea asupra acelei biserici (Nectarie) înaintea acestui fericit (Ioan) nu poseda energia sufletească

[19] Pseudo-Martyrius, *Oratio funebris in laudem Sancti Iohannis Chrysostomi*, 45: „Ἐκοινώνουν δὲ αὐτῷ τῆς γνώμης καὶ τρεῖς τῆς Συρίας ἐπίσκοποι, Ἀκάκιός τε ὁ Βεροίας, Σευηριανός τε καὶ Ἀντίοχος, ὧν οὐδὲ τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων οἱ παριόντες ἐκεῖθεν μανθάνειν ἀνέχονται […] οἱ δὲ ἄλλοι, ὅτι τε τοῖς λόγοις χρώμενος οὐκ εἰς τὸ θέλγειν ἀκοὰς ὥσπερ ἐκεῖνοι, ἀλλ’ εἰς τὸ τρέφειν ψυχάς, τῆς ἐμπορίας αὐτοῖς τὰς ἀφορμὰς παντελῶς περιῄρητο καὶ ὅτι, δόξαντές τι πρώην λαλεῖν ἐν τῷ τοῦ λιμοῦ καιρῷ καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης τὴν ἀρχὴν ἐμφαντασθέντες, ᾤοντο νῦν γοῦν, ἐκβληθέντος τοῦ πατρός, ἐπιτεύξεσθαι πάντως τῆς ἀθέσμου τε καὶ μανικῆς ἐπιθυμίας ἐκείνης”.

[20] Peter van Nuffelen, art. cit., p. 205.

[21] Ibidem.

[22] Timothy D. Barnes, nota 109, în *The Funerary Speech*…, p. 65.

pentru a fi în stare să vorbească, s-a întâmplat ca un oarecare să vină acolo, adunând împreună puţine (discursuri) din multe, un episcop al celui mai mic dintre oraşele Siriei, însetat să adape oamenii cu acele cuvinte banale şi de origine incertă – căci celui însetat cu adevărat nu (îi trebuie) multă apă limpede ci îi pare de ajuns şi puţină apă tulbure"[23].

Apariţia lui Severian pare aici plasată în contextul lipsei (ἐρημία) de dascăli, interval de ariditate spirituală care coincide cu păstorirea lui Nectarie, ceea ce în opinia autorului justifică succesul episcopului Gabalei chiar şi cu acele cuvântări mediocre şi cu o paternitate discutabilă (τοῖς μικροῖς ἐκείνοις καὶ πολυπάτορσι λόγοις), compilate se pare din mai mulţi autori. Dacă în privinţa termenului μικρός putem accepta atât aspectul cantitativ redus[24] cât şi cel calitativ scăzut (neimportant, banal, ba chiar vulgar)[25], sintagma πολυπάτορσι λόγοις reprezintă potrivit lui Timothy Barnes o insultă savantă (learned insult) desconsiderând cuvintele lui Severian care sunt bastarde, pentru că le lipsea „o autoritate patristică identificabilă"[26] – deşi cu greu putem vorbi despre aşa ceva la sfârşitul secolului al IV-lea.

O problemă de interpretare în acest pasaj relevant pentru activitatea omiletică a lui Severian ar mai putea fi localizată în expresia ὀλίγα ἐκ πολλῶν συνειληχότα., unde apar câteva probleme. Potrivit editorului traducerii engleze este o structură recurentă ce poate fi tradusă: „rezumând pe scurt din cele multe"[27], în vreme ce conform lui Peter van Nuffelen reflectă practica lui Severian de a alcătui puţine cuvântări combinând mai multe texte în încercarea de a se face plăcut mulţimii[28].

Ceea ce este şi mai important decât aceste detalii filologice, este faptul că sursele istorice validează opinia potrivit căreia prestigiului social şi eclezial putea fi obţinut prin activitatea omiletică şi totodată reflectă faptul că un predicator prea popular era perceput ca o ameninţare pentru autoritatea episcopului titular al cetăţii, care în mod ideal şi într-o situaţie de stabilitate socială, trebuia să fie cel mai abil şi popular omilet din acel oraş.

---

[23] *Oratio funebris in laudem Sancti Iohannis Chrysostomi*, 17: „ἐπειδὴ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐν ἐπιθυμίᾳ τε πολλῇ καὶ ἐρημίᾳ διδασκάλων ἐκ παλαιῶν τῶν χρόνων καθημένης, τοῦ πρὸ τοῦ μακαρίου τούτου τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης τὴν ἐπιστασίαν λαχόντος οὐ τετυχηκότος εἰς τὸ δύνασθαι λέγειν τῆς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος, συνέβη τινὰ ἐκεῖσε ἐλθόντα, ὀλίγα ἐκ πολλῶν συνειληχότα, ὄντα τῆς ἐλαχιστοτάτης τῶν ἐν Συρίᾳ πόλεων ἐπίσκοπον, διψῶντα ποτίζειν τὸν λαὸν τοῖς μικροῖς ἐκείνοις καὶ πολυπάτορσι λόγοις— πολὺ δὲ τῷ διψῶντι τὸ μήτε διειδὲς ὕδωρ, ἀλλὰ καὶ τὸ βραχύτατον".

[24] Peter van Nuffelen, art. cit., p. 209.

[25] Timothy D. Barnes, nota 55, în *The Funerary Speech*…, p. 48.

[26] *Ibidem*.

[27] Idem, nota 54, p. 48.

[28] Peter van Nuffelen, art. cit., p. 209.

Ca evenimente sociale predicile erau mult mai mult decât iniţieri ale credincioşilor în tainele credinţei şi tâlcul Scripturilor: dată fiind legătura dintre succesul retoric şi statut o predică ar putea fi parte a unei strategii de promovare socială şi un efort de dobândire a unui statut superior şi a unor avantaje materiale. Într-o lume dominată de reţele sociale complexe şi concurente astfel de strategii erau întrupate în persoana predicatorului[29].

Dincolo de modul premeditat în care Severian se foloseşte de retorică pentru a intra în grațiile aristocrațiilor, este demn de reținut că el a și reușit să aibă un succes destul de mare, bucurându-se o vreme chiar şi de aprecierea Sfântului Ioan Gură de Aur şi de protecţia şi generoasele daruri ale Olimpiadei[30].

După cum am arătat în materialele anterioare[31], popularitatea lui Severian atinge apogeul în intervalul 401-402, când este introdus în cercurile imperiale şi ajunge să fie naşul prinţului moştenitor, Teodosie al II-lea, pentru ca în lunile următoare, pe fondul absenţei Sfântului Ioan Gură de Aur să fie desemnat predicatorul principal al capitalei. După întoarcerea Sfântului Ioan din vizita sa în Asia, se produce ruptura dintre cei doi episcopi[32], iar stăruinţele împărătesei Eudoxia ca Severian să fie reprimit în comuniune, după ce fusese alungat din Constantiopol sunt urmate de celebrarea solemnă a împăcării, prilej cu care a fost rostită şi această omilie.

Gestul formal nu a însemnat şi încetarea animozităţilor aşa cum s-a putut constata o dată cu sosirea în capitală a episcopului Teofil al Alexandriei, când Severian, alături Acacius de Beroea, Antioh de Ptolemaida şi stareţul Isaac, liderul monahilor din Constantinopol îşi aduc o contribuție însemnată la alcătuirea celor două liste cu acuzaţii la adresa episcopului capitalei, în baza cărora a şi fost depus la Sinodul de „La Stejar" din suburbia Calcedonului, cu acelaşi nume. Dintre acuzaţii

---

[29] *Ibidem*, p. 212.

[30] Palladius de Helenopolis, *Dialogul istoric al lui Palladius, Episcopul de Helenpolis, cu diaconul Teodor al Romei: Despre viaţa şi felul de a fi ale Fericitului Ioan Hrisostom, episcopul Constantinopolului*, 17, în *Viaţa Sfântului Ioan Gură de Aur în relatările istoricilor bisericeşti Palladius, Teodor al Trimitundei, Socrates, Sozomen şi Teodoret de Cyr*, traducere de Constantin Corniţescu, Ed. IBMBOR, Bucureşti, 2001, p. 124.

[31] „Sf. Ioan Hrisostom, Cu privire la întoarcerea din Asia (De regressu – CPG 4394)", în *RT*, nr. 1/2019, p. 240-259 şi „Omilia Sfântului Ioan Gură de Aur Despre reprimirea lui Severian (De recipiendo Severiano – CPG 4395)", în *RT*, nr. 2/2019, p. …

[32] Pentru o analiză a evenimentelor imediat următoare conflictului dintre cei doi episcopi a se vedea: Richard Bishop, „Traces of a Contretemps in Severian of Gabala's Ascension Sermons", în Peter Van Deun and Josien Segers (eds.), *John Chrysostom and Severian of Gabala: Homilists, Exegetes and Theologians* (Orientalia Lovaniensia Analecta), Peeters, Leuven, 2019, p. 39-63.

reţinem că „a făcut uneltire împotriva lui Severian aţâţându-i împotriva lui pe decani” (§7)[33]

Împăratul Arcadie a aprobat hotărârea episcopilor reuniţi „La Stejar” şi dispune exilarea Sfântului Ioan Gură de Aur la Praenetum, în Bitinia[34].

Populaţia capitalei s-a răsculat, iritată de această decizie, dar şi de alocuţiunea lui Severian de Gabala, care arăta că această pedeapsă a venit asupra lui Hrisostom din pricina mândriei lui[35]. Timothy E. Gregory consideră că acest prim exil a fost mai degrabă o probă prin care împăratul, încă neconvins de vinovăţia Sfântului Ioan, a testat atât răspunsul divin, cât şi reacţia populaţiei[36]. Ca urmare a „semnului” primit[37], după doar câteva zile Sfântul Ioan este rechemat din exil.

De teama de a nu fi linşaţi de susţinătorii lui Hrisostom, Teofil împreună Severian de Gabala, dar şi stareţul Isaac se îmbarcă în corabie şi fug în Alexandria[38]. Astfel se explică absenţa lui când conflictul dintre împărăteasa Eudoxia şi episcopul Ioan reizbucneşte cu prilejul inaugurării statuii ei de argint în toamna anului 403. De asemenea, Severian nu este menţionat nici în delegaţia de episcopi – condusă de

---

[33] Cele două liste au fost transmise în *Biblioteca* patriarhului Fotie al Constantinopolului. Traducerea lor poate fi găsită în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrisori din exil*, trad. de Arhid. Ioan I. Ică jr, Deisis, Sibiu, s.a., p. 331-337.

[34] Anne-Marie Malingrey, „O viaţă, o prietenie, o corespondenţă şi două mesaje din exil”, În Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrisori din exil*, p. 46.

[35] Sozomen, *HE*, VIII, 18, *PG* 67: 1561-1564.

[36] Timothy E. Gregory, *Vox Populi. Popular Opinion and Violence in the Religious Controversies of the Fifth Century A.D.*, Ohio State University Press, Columbus, 1979, p. 55.

[37] Motivul reconsiderării deciziei de alungare a ierarhului este învăluit în mister, izvoarele istorice oferind diferite variante. Socrates şi Sozomen indică o răscoală a populaţiei care îl determină fie pe împărat (*Socrates*, *HE*, VI, 16, *PG* 67: 712-713), fie pe împărătească (Sozomen, *HE*, VIII, 18, *PG* 67: 1564) să îl aducă din nou pe ierarh în capitală. Teodoret aminteşte de un „cutremur foarte mare, care a îngrozit-o pe împărătească” (Teodoret al Cyrului, *HE*, V, 34, *PG* 82: 1264, *PSB* 44, p. 240), în vreme ce Teodor al Trimitundei arată că „a căzut foc din cer şi a ars biserica în care fusese episcop Ioan” (Teodor al Trimitundei, *Despre viaţa, exilul şi necazurile Fericitului Ioan Gură de Aur, Arhiepiscopul Constantinopolului,* 23, în *Viaţa Sfântului Ioan Gură de Aur…*, p. 178). Palladius, pe de altă parte, vorbeşte de o întâmplare nefericită în dormitorul imperial (Palladius, *Dialog istoric*, IX, *PG* 47: 30: Μέσης δὲ διαγενομένης ἡμέρας μιᾶς, συνέβη θραῦσιν τινα γενέσθαι ἐν τῶ κοιτῶνι), de care, temându-se ca de un semn rău, Arcadie şi Eudoxia au cerut rechemarea Sfântului Ioan.

[38] Chrysostomus Baur, *op. cit*., p. 262-267. Din *Scrisoarea I către Inocenţiu adresată de Ioan Hrisostom*, (Palladius, *Dialogul istoric*, 9.8-9; Socrates, *HE*, 6.17; Sozomen,, *HE* 8.19).Timothy Barnes deduce şi el acelaşi lucru cf. nota 177 în *The Funerary Speech*…, p. 85.

Leonţiu de Ancyra şi Acacius de Beroea – venită în preajma Crăciunului după ce împăratul Arcadie refuzase să mai participe la slujbele oficiate de Sfântul Ioan[39]. Severian revine în Constantinopol, cel mai probabil în primăvara anului 404, o dată cu redeschiderea sezonului de navigaţie, şi este numărat de Palladius între episcopii care orchestrează ostilităţile împotriva Sfântului Ioan din noaptea de Înviere (8/9 aprilie 404).

La cinci zile după Praznicul Cincizecimii (9 iunie 404), cum ne relatează acelaşi Palladius, episcopii Acacius, Severian de Gabala, Antioh de Ptolemaida şi Quirin de Chalcedon s-au înfăţişat din nou înaintea împăratului cu solicitarea de a-l scoate din scaun pe Sfântul Ioan, asumându-şi ei deplina responsabilitate pentru caterisirea arhiepiscopului şi pentru eventualele consecinţe nefaste care l-ar mai fi reţinut pe superstiţiosul Arcadie să ducă la îndeplinire acest act[40]. În cele din urmă la 20 iunie, împăratul l-a trimis la Ioan pe notarul Patricius cu decretul de exil, prin care acesta era înştiinţat că trebuie să părăsească capitala.

Ultima mențiune a lui Severian survine cu prilejul hirotonirii lui Porfirie ca episcop al Antiohiei[41]. Potrivit lui Palladius „exilul lui Ioan în Armenia a coincis cu moartea lui Flavian, episcopul Antiohiei". Acest moment a fost speculat de preotul Porfirie din Constantinopol, un redutabil adversar al Sfântului Ioan care luându-i pe sine pe Acacius de Beroea, Severian de Gabala şi Antioh de Ptolemaida merge în Antiohia şi, profitând de faptul că masele erau distrase de începerea jocurilor olimpice

> „năvălind (el) în biserică, împreună cu numiţii episcopi şi cu câţiva preoţi este hirotonit pe ascuns, uşile fiind încuiate, şi în grabă, încât n-au ajuns să ducă până la capăt rugăciunea de teama de a nu fi prinşi. Căci stă în firea desfrâului să dea naştere la bastarzi. Deci, luând (plată) destulă Severian şi cei dimpreună cu el, au fugit, pe drumuri neumblate, către munţi; se temeau de mânia oamenilor, însă n-au scăpat de mânia divină, pe care au nesocotit-o"[42].

Dacă relatarea lui Palladiu este precisă şi ţinând cont de faptul jocurile olimpice se desfăşurau de obicei în iulie[43], putem să fixăm moartea lui Flavian către finele lunii iunie 404, iar hirotonia lui Porfirie cândva în luna iulie, când avem şi ultima menţiune a lui Severian. Se presupune că a murit anterior Sinodului al III-lea Ecumenic de la Efes (431)

---

[39] Sozomen, *HE*, 8.20, PG 67: 1568.

[40] Palladius, *Dialog istoric*, 10, p. 76.

[41] Chrysostomus Baur, *op. cit*., p. 319

[42] Palladius, *Dialog istoric*, 16, p. 111-112.

[43] Glanville Downey, *A History of Antioch in Syria: from Seleucus to the Arab Conquest*, Princeton, 1961, p. 418, n. 25; J.N.D. Kelly, *Golden Mouth: The Story of John Chrysostom—Ascetic, Preacher, Bishop*, Duckworth, London, 1995, p. 252.

Interesant este că tot ceea ce cunoaştem astăzi despre Severian de Gabala a fost consemnat în strânsă legătură cu viaţa şi activitatea Sfântului Ioan Gură de Aur, fiind vorba exclusiv de surse favorabile lui Hrisostom. În acest caz găsim foarte pertinentă observaţia lui Sever Voicu, în opinia căruia chiar dacă versiunea acestor surse despre respectivele evenimente este probabil exactă, ele sunt mai puţin fiabile când redau sentimentele şi motivaţiile, deoarece se poate suspecta că i-au diabolizat pe adversarii Sfântului Ioan „pentru a-l apăra mai bine”[44], accentuând antiteza dintre episcopul de vocaţie şi rivalii săi oportunişti. Ca o ironie a sorţii textele lui Severian au supravieţuit, fiind cel mai adesea transmise sub numele Sfântului Ioan Hrisostom. Acelaşi cercetător consideră că cel mai probabil această atribuire a survenit după condamnarea lui Sever al Antiohiei (536 d.Hr.) cu care era confundat. „În acest caz nu este vorba de o *damnatio memoriae*, ci tocmai dimpotrivă, este dorinţa de a salva moştenirea sa omiletică de distrugerea în foc”[45].

Text

Spre deosebire de celelalte piese din grupajul omiletic abordat în această mini-serie cuvântarea „Despre pace” a episcopului Severian de Gabala cunoaşte o foarte bogată tradiţie manuscrisă. Varianta care a fost alăturată celor două texte ale Sfântului Ioan Gură de Aur de către Bernard de Montfaucon este cea latină, care, ca şi în cazul omilei hrisostomice *De recipiendo Severiano* (CPG 4395) reprezintă un extras din original. De această dată este vorba de începutul cuvântării (§1-3), care a fost prelucrat în aşa fel încât ar părea o predică la praznicul Naşterii Domnului, mai exact exordiul a fost completat cu cuvintele „La venirea Domnului şi Mântuitorului nostru şi în prezenţa sa trupească…”. Textul latin cunoaşte două versiuni:

– una păstrată în aşa-numita colecţie „de 38 de omilii latine ale lui Hrisostom” [46], alcătuită în plină dispută pelagiană în jurul anilor 419-420 de către diaconul pelagian Anianus de Celeda, pasaje din respectivele omilii fiind citate de Iulian de Eclanum şi Fericitul Augustin. Textul este însoţit de menţiunea „Seueriani episcopi sermo de pace cum susceptus esset ab episcopo Iohanne”.

---

[44] Sever Voicu, „Sévérien de Gabala”, în *Dictionnaire de spiritualité*, tome 14, Paris, 1990, p. 752: „De surcroît, même si leur version des faits est probablement exacte, ces sources sont moins fiables lorsqu'elles mettent en scène des sentiments et des motivations, car on peut les soupçonner d'avoir noirci les adversaires de Chrysostome pour mieux le défendre”.

[45] *Ibidem*, p. 753.

[46] A se vedea André Wilmart, *La collection des 38 homélies latines de saint Jean Chrysostome*, dans *The Journal of Theological Studies* 19 (1918), p. 305-327; Wolfgang Wenk, *Zur Sammlung der 38 Homilien des Chrysostomus Latinus (mit Edition der Nr. 6, 8, 27, 32 und 33)* (*Wiener Studien*, Beiheft 10), Wien, 1988.

– una transmisă în mai multe manuscrise ce conţin corpusul episcopului Ravennei Petru Chrysologul (†450/451), întocmit la începutul secolului al VIII-lea de către Felix episcopul Ravennei. În această colecţie textul este încadrat în tematica „De natiuitate Christi”[47].

Abia la finele secolului al XIX-lea a fost identificată şi varianta greacă a omiliei în Codicele Hierosolymitanus, Sabaiticus 32, datând de la sfârşitul secolului al XI-lea sau începutul celui următor, descoperit şi publicat în anul 1891 de Athanasios Papadopulos-Kerameus[48]. Între timp, datorită strădaniilor tânărului cercetător Sergey Kim, au fost identificate încă 8 manuscrise datate în secolele X-XII, care conţin textul grec, cu mici diferenţe. O variantă georgiană a fost de asemenea găsită de Sergey Kim, care accentuează faptul că textul gruzin ajută la înţelegerea pasajelor obscure din versiunile greceşti. De cele mai multe ori contextul favorizează sensul propus de versiunea georgiană împotriva lecţiei comune a surselor greceşti. În baza acestor descoperiri a reuşit să stabilească o ediţie critică a acestei omilii, în curs de publicare în prestigioasa colecţie *Corpus christianorum, series graeca*.

Vedem astfel că a existat o tradiţie stabilă în atribuirea acestei omilii lui Severian de Gabala, deşi au fost şi autori care s-au îndoit de autenticitatea ei, cum ar fi cercetătorul Chrysostom Baur. Acesta refuză să accepte paternitatea severiană a lucrării, în ciuda accesului la textul grec editat de Athanasios Papadopulos-Kerameus şi la investigaţiile lui Johannes Zellinger[49], motivând că omilia se referă la eretici furioşi, apăsaţi şi îndureraţi, ceea ce „nu este deloc potrivit cu situaţia noastră”[50].

Conform lui J.N.D. Kelly această omilie reprezintă un exemplu relevant al stilului oratoric al lui Severian, subliniind simplitatea şi repetitivitatea ea, predilecţia sa pentru rime, precum şi varietatea şi originalitatea imaginilor la care face apel[51]. Cuprinsul predicii este în cea mai mare parte un imn dedicat păcii „care ar fi fost fost plictisitor, dacă nu ar fi fost întocmit atât de ingenios şi de flexibil[52].

Nu este prima omilie în care atinge tema păcii, Severian exersându-şi talentul exegetic pe acest subiect şi cu alte prilejuri. O astfel de lucrare este şi omilia *In*

---

[47] Alexander Olivar, *Los sermones de san Pedro Crisologo. Estudio critico* (*Scripta et documenta*, 13), Abadia de Monserrat, 1962, p. 9-41; Idem (éd.), *Sancti Petri Chrysologi collectio sermonum a Felice episcopo parata sermonibus extrauagantibus adiectis* (*Corpus christianorum. Series latina*, 24B), Turnhout, 1982, p. 926-930.

[48] Athanasios Papadopoulos-Kerameus*, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας*, I, St. Peterburg, 1891, p. 15-26.

[49] Johannes Zellinger, *Die Genesishomilien des Bischofts Severian von Gabala*, Aschendorff, Münster i.W., 1916, p. 6; Idem, *Studien zu Severian von Gabala*, Aschendorff, Münster i.W., 1926, p. 48-52.

[50] Chrysostomus Baur, *op. cit*., p. 164, nota 25.

[51] J.N.D. Kelly, *op. cit.*, p. 188.

[52] *Ibidem*.

ascensionem et in principium Actorum (CPG 4187), care a precedat cu puţin cuvântarea *De pace.* Totuşi, din investigaţia realizată de Richard Bishop şi Nathalie Rambault reiese că locurile comune sunt relativ puţine, dar ambele cuvântări pun accentul pe darul păcii ca răspuns al rugăminţii stăruitoare a profeţilor (*Is* 26, 12)[53].

În ceea ce priveşte conţinutul omiliei *De pace* se remarcă în exordiu antiteza dintre pacea Bisericii şi tulburarea ereticilor, respectiv a tuturor vrăjmaşilor ei (§1), după care Severian începe să dezvolte tema păcii care cuprinde atât lumea cerească cât şi pământul (§2), toate fiind puse sub semnul ei de vreme ce Hristos este pacea noastră (§3). Omilia se continuă cu un fel de imn alcătuit din stihuri scurte sau scandări dedicate păcii şi subliniază că sacerdotul este prin excelenţă un slujitor al păcii (§4). Pacea serveşte ca hotar şi semn distinctiv al stăpânirii lui Hristos şi este evocat Ierusalimul (Oraşul Păcii) în lumina cuvintelor regelui David (§5). Ca lucrare a lui Hristos, pacea risipeşte planurile demonice şi izgoneşte răutatea (§6) şi se manifestă în Biserică precum un râu duhovnicesc de-a pururi curgător (§7). Vrăjmaşii Bisericii sunt asemănaţi fiarelor sălbatice, având aceleaşi nărăvuri, profitând de momentele de umbrire a păcii pentru a ataca nestingheriţi până la risipirea tulburării, când se retrag temători în ascunzişurile lor (§8). De aceea îi îndeamnă pe ascutători să nu se tulbure, căci învrăjbirea este inerentă firii omeneşti, dar nu reprezintă un obstacol pentru reluarea păcii (§9). Severian oferă un exemplu concludent: conflictul dintre Sfântul Apostol Pavel şi Barnaba din pricina evanghelistului Marcu. Dezvoltă aici tema apariţiei unei neînţelegeri din raţiuni pur omeneşti – dar subordonate unui ideal curat – fără ca cineva să se găsească propriu-zis în greşeală (§10). Exemplul ar trebui să fie de ajuns pentru a-i calma pe ascutători şi îl învită pe Sfântul Ioan să binecuvinteze mulţimea proclamând pacea în calitate de protos al adunării liturgice (§11).

Ideile sunt permanent susţinute cu numeroase citate scripturistice pe care Severian le adaptează abil conţinutului, selectând din pasaj strict elementele adecvate argumentării sau interpolând după caz termenii necesari sublinierii unui aspect anume. Aparţinând şcolii antiohiene, episcopul Gabalei dovedeşte că stăpâneşte foarte bine Scriptura, iar aprofundarea modului în care face uz de textul sacru va oferi o înțelegere mai amplă a stilului său exegetic[54].

[53] Richard W. Bishop & Nathalie Rambault, art. cit., p. 155.

[54] Katherin Papadopoulos, „Severian and Chrysostom on their Bible's Translation, Texts and Canon ", în Peter Van Deun and Josien Segers (ed.), *John Chrysostom and Severian of Gabala: Homilists, Exegetes and Theologians* (Orientalia Lovaniensia Analecta), Peeters, Leuven, 2019, p. 179-224.

Subtext

Rostită a doua zi după omilia hrisostomică *De recipiendo Severiano* (CPG 4395), cuvântarea *De pace* trebuie privită ca replică la insinuările şi ameninţările voalate ale Sfântului Ioan Gură de Aur. Se naşte astfel întrebarea dacă în contextul sciziunii care începe să se profileze pe marginea conflictului dintre Sfântul Ioan şi Severian în vara anului 402, „predica, exegeza şi teologia lui Ioan sau a lui Severian mai pot fi considerate inocente”[55], dezinteresate, neatinse de interesele şi de agendele lor personale?

Omilia *De pace* este considerată o capodoperă a reîncadrării conceptuale (conceptual reframing)[56], pornind de la o idee enunţată de Sfântul Ioan în cuvântul său din ziua precedentă: „Vă vorbim vouă despre pace. Şi astfel, ce este mai potrivit, decât ca arhiereul lui Dumnezeu să convingă poporul [cu privire la] pace?”. Pentru Severian termenul „pace” devine un refren afirmat cu regularitate doar pe temeiul Scripturii, şi nu al propriei autorităţi episcopale[57], aşa cum o făcuse Ioan, care, vorbind despre pace, şi proclamând-o în Biserică, îşi consolida poziţia, de vreme ce acordarea păcii rămânea totuşi prerogativa protosului. Plasându-se antitetic, Severian acţionează strict ca mesager al îndemnului evanghelic. Hristos însuşi este pacea şi Cel ce o oferă. Pentru episcopul Gabalei pacea este darul dumnezeiesc al înţelegerii sau al concordiei şi armoniei dintre persoane egale şi, repetând persistent „astăzi… azi…” de 10 ori în deschiderea omiliei, subliniază şi mai mult contrastul dintre cuvintele sale şi cele rostite cu o zi înainte de Sfântul Ioan (§1).

Potrivit cercetătoarei Wendy Mayer, Severian îi încurajează pe ascultători să observe diferenţa colosală dintre declaraţia rezervată a episcopului titular şi generozitatea deschisă a lui Severian în calitate de episcop coslujitor[58]. Tot ea evidenţiază că antiteza sistematică dintre pacea Bisericii şi tulburarea ereticilor, fără a indica vreo grupare anume, ar reprezenta o aluzie a lui Severian că atenţia ambilor episcopi ar trebui să se concentreze mai degrabă asupra călăuzirii ereticilor în loc să îşi irosească energia în şicane mărunte. Aducerea celor rătăciţi la dreapta credinţă este cel mai bun mijloc de a proteja Biserica, iar aici poate fi detectat un reproş fin că Ioan nu reuşeşte să-i întoarcă pe eterodocşi. Mai mult o Biserică împărţită de capriciile întâistătătorilor este slăbită şi vulnerabilă în faţa vrăjmaşilor ei, iar episcopul care nu

[55] Wendy Mayer, „Severian and John on authority: Exploring the agency of their preaching in the Johannite schism”, în Peter Van Deun and Josien Segers (ed.), *John Chrysostom and Severian of Gabala: Homilists, Exegetes and Theologians* (Orientalia Lovaniensia Analecta), Peeters, Leuven, 2019, p. 108.

[56] *Ibidem*, p. 116.

[57] *Ibidem*.

[58] *Ibidem*.

acordă atenţie unităţii şi ortodoxiei Bisericii este direct responsabil pentru că o expune atacurilor demonice[59].

Deşi recurge cum era şi firesc la argumentul paulin, arătând că pacea lui Hristos a adus împreună cele potrivnice şi a dărâmat „zidul din mijloc" (*Ef* 2, 14), Severian îşi provoacă auditoriul să înţeleagă solemnitatea momentului trecând de la exemplul biblic la elementele de ceremonial imperial[60]. Astfel compară venirea lui Mântuitorului Hristos care aducea pacea cu intrarea triumfală a împăratului în cetatea curăţată şi decorată[61] (adventus imperial), îndemnându-i pe credincioşi să se pregătească de această grandioasă primire.

După ce iniţial îşi scuză neputinţa de a explica adecvat pacea Mântuitorului Hristos şi efectele ei, Severian recurge la un mijloc euristic folosindu-se de iconografia imperială: este vorba de „un tablou deopotrivă măreţ şi cotidian care reflectă armonia actuală dintre cei doi împăraţi fraţi"[62].

Aici se impune o scurtă digresiune pe marginea acestui subiect. Instabilitatea creată de insurgenţii goţi conduşi de Gainas i-a prilejuit lui Stilicho – magister militum, regentul şi socrul împăratului Honorius din jumătatea apuseană a Imperiului – să intervină destul de brutal în viaţa politică a Constantinopolului, impunând inclusiv consulii anuali, ceea ce însemna şi preluarea atributelor politice ale împăratului Arcadie. Această criză se încheie la sfârşitul anului 401, Honorius şi Arcadie asumându-şi împreună consulatul pentru anul 402. Gestul trebuia să reflecte reînnoirea armoniei exprimată prin reprezentarea lor împreună în emisii monetare şi monumente expuse în întregul Imperiu[63].

Concordia augusta identificată uneori cu o personificarea păcii (pax) era un motiv numismatic cu o tradiţie îndelungată în spaţiul mediteranean, regăsit chiar în modelele iconografice folosite în timpul Republicii (cca 67 î.Hr). Iniţial era reprezentată ca o siluetă feminină stând pe un jilţ ţinând în mâna dreapta fie un potir (patera) sau o cunună ori o ramură de lauri şi sprijinând cu mâna stângă sceptrul sau cornul abundenţei (cornucopia) (64-65 d.Hr.), fie ambele deodată. Uneori Concordia apare în picioare cu aceleaşi elemente sau lângă un altar ori între steaguri de luptă (190-200 d.Hr.). Din timpul lui Septimiu Sever datează o înfăţişare mai elaborată: Concordia aflată în spatele unui mic altar aduce deasupra lui împreună mâinile lui

[59] *Ibidem*, p. 116-117.

[60] Clifford Ando, Imperial Ideology and Provincial Loyalty in the Roman Empire, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 2000, p. 272.

[61] Sergey Kim, „Severian of Gabala as a Witness to Life at the Imperial Court in Fifth-Century Constantinople", in *Studia Patristica*. Vol. XCVI. Papers presented at the 17th International Conference on Patristic Studies held in Oxford 2015, Volume 22, Peeters, Leuven, 2017, p. 197.

[62] Clifford Ando, *op. cit.*, p. 273.

[63] *Ibidem*, p. 272

Septimiu Sever şi Caracalla (209-210 d.Hr.). În era împăraţilor soldaţi modelul este redus la reprezentarea a unei strângeri de mână (dextrarum iunctio) (269 d.Hr.), pentru ca în timpul dominatului lui Diocleţian să se revină la tipul Concordiei flancată de două vexilla. Sub împăraţii teodosieni se va prelucra imaginea folosită iniţial de Nero cu dinstincţia că locul cornului abundenţei este luat de un glob pe care se sprijină o mică Victorie înaripată ce poartă în mâini o cunună de lauri.

Urmărind acest scurt rezumat al înfăţişărilor Concordiei reiese că tipul descris de Severian este unul aparte, semănând mai degrabă cu imaginea Victoriei. Aproape întotdeauna înaripată şi purtând în mâini o cunună de lauri (sec. III î.Hr.), personificarea triumfului este reprezentată singură sau în prezenţa împăratului pe care îl încoronează simbolic, dar începând cu era diarhiei se recurge la o portretizare inovatoare, Victoria adumbrindu-i cu aripile pe cei doi împăraţi, Diocleţian şi Maximian desenaţi pe elefanţi de luptă, sugerând forţa, unitatea şi colaborarea (287 d.Hr.). Chiar înainte de inaugurare tetrariei (293 d.Hr.) apare o altă reprezentare, cei doi stând pe câte un jilţ (sella curulis), ambii cu faţa îndreptată spre stânga, în vreme ce Victoria înaripată îi încoronează de deasupra cu cununi de lauri.

Ulterior modelul va fi preluat de către fraţii Valentinian I şi Valens care vor popula întregul imperiu cu numeroase emisii monetare ce înfăţisa o nouă formă de reprezentare (364 d.Hr.): cei doi augusţi desenaţi frontal stau pe acelaşi tron, iar în fundal Victoria înaripată îşi sprijină mâinile pe umerii lor. Acest tip va apărea cu regularitate de-a lungul dinastiei valentiniene şi apoi în timpul lui Teodosie cel Mare. O particularitate a pieselor bătute în timpul lui Teodosie este redarea câte unui nimb la nivelul capului fiecărui august reprezentat. Se pare că pornind de la acest model uzurpatorul Magnus Maximus va pune în circulaţie piese similare cu legenda CONCORDIA AVGGG, care imită reversul monedelor lui Teodosie de dinainte de 383[64].

Dat fiind că diferenţele grafice dintre personificarea Victoriei, cea a Concordiei, a Păcii şi uneori chiar a geniului tutelar al Romei sau al Constantinopolului nu erau foarte mari, nu credem că se mai făcea distincţie între ele, aceste constructe sau convenţii politice împrumutându-şi una alteia însuşirile. Ceea ce ne interesează pe noi la capătul acestei digresiuni este faptul că Severian face uz de o imagine foarte la îndemână ascultătorilor săi, expusă între monumentele oficiale şi pe monedele folosite zi de zi, pentru a se face înţeles cât mai deplin (§1). Acest detaliu este şi mai important deoarece ne ajută să datăm cu exactitate anul în care a fost rostită omilia,

[64] *Roman Imperial Coinage, vol. IX: Valentinian I – Theodosius I*, Harold Mattingly şi C.H.V. Sutherland (edit.), Spink and Son, Londra, 1951, p. 98.

fixând definitiv cronologia evenimentelor din ultima parte a activităţii Sfântului Ioan Gură de Aur[65].

În mod similar apelează la alte repere din viaţa de la curtea imperială când realizează o punere în scenă imaginându-l pe Dumnezeu ca Împărat care oferă pacea ca urmare a aprobării unei petiţii (§4) alcătuite de prorocii Vechiului Testament[66]. O altă trimitere la birocraţia de la curte este iscălirea şi pecetluirea paşapoartelor sau a permiselor (§4) pentru călătoria celor ce foloseau poşta imperială (cursus publicus)[67]. Prin intermediul tuturor acestor detalii cuvântările lui Severian sunt mărturii preţioase despre diversele practici cotidiene ale comunităţii din Constantinopol la cumpăna dintre secolele IV și V[68], şi în acelaşi timp evidenţiază practica episcopului de Gabala de a folosi imagini din viaţa cotidiană foarte accesibile credincioşilor pentru a transmite mesajul evaghelic.

În ultima parte a cuvântării sale Severian face din nou trimitere la situaţia care a prilejuit aceste omilii îndemnându-i pe ascultători să nu se lase instigaţi de apelurile stridente şi ultimative făcute de Hrisostom. Din contră, spune episcopul Gabalei:

> Nimic din cele petrecute să nu tulbure (pe careva). „În ziua bunătăţilor este uitarea răutăţilor (*Sir* 11, 27). Nimeni să nu se tulbure, nimeni să nu zică „Trebuie să fie vrajbă în preoţii lui Hristos?". Căci nu am încetat să fim oameni, nu-i aşa? Nu suntem adesea jigniţi să auzim asta? Iată un exemplu în stare să te încurajeze. (§9)

Din nou apelează la Scriptură (*FA* 15, 36-40) amintind de disensiunile dintre Sfântul Apostol Pavel şi Barnaba din pricina evanghelistului Marcu. Exemplul este foarte plastic, cele două autorităţi aflate în conflict putând fi lesne recunoscute de către auditoriu. Este de admirat abilitatea de a fi găsit tocmai această paradigmă, care vizează în fond raportarea subiectivă, dar justificată şi, până la un punct, corectă a fiecărui apostol pe marginea situaţiei expuse. Mai mult ca sigur poporul îi putea identifica pe cei doi apostoli cu episcopii Ioan şi Severian, fiindu-le inoculată ideea că de fapt nimeni nu a greşit în mod absolut, ci din contră ambii urmăresc acelaşi obiectiv: „evlavia" şi slujirea curată a lui Dumnezeu. Wendy Mayer rezumă cele două poziţii morale:

> „Pavel este strict şi încăpăţânat; Barnaba este grijuliu şi plin de compasiune. Pavel este preocupat de dreptate; Barnaba se poartă cu prietenie şi

[65] A se vedea întreaga argumentaţie în Alan Cameron & Jacqueline Long, *Barbarians and politics at the Court of Arcadius*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1993, p. 405-408.

[66] Sergey Kim, art. cit., p. 195.

[67] *Ibidem*, p. 198.

[68] Sergey Kim, „Liturgical practices mentioned in the homilies of Severian of Gabala" (English Abstract), în *Вестник Екатеринбургской духовной семинарии [Bulletin of the Ekaterinburg Theological Seminary]*, nr. 4 (12) 2015, p. 274.

bunătate. Pavel vrea să-l excludă şi să-l disciplineze pe Marcu; Barnaba vrea să-l ierte şi să-l îmbrăţişeze. Aici îl vedem pe Severian însuşi care exprimă miezul celor discutate – că o dispută poate apărea atunci când două părţi se menţin în aceeaşi credinţă sau urmăresc acelaşi obiectiv, dar din perspective morale diferite"[69].

Este clar că Severian se identifică cu Barnaba, iar Ioan este asociat cu Pavel, care în cele din urmă le scrie colosenilor despre Marcu „de va veni la voi, primiţi-l" (Col 4, 10), aşa cum şi Hrisostom în ziua precedentă adresase din convenienţă îndemnul: „primiţi-l pe fratele nostru episcopul Severian". Concluzia episcopului de Gabala este următoarea: „Dacă [a fost] vrajbă între Pavel şi Barnaba, ce mirare [că este şi] între noi?" (§ 11)

II

Omilia cu privire la pace a episcopului Severian de Gabala[70]

1. Îngerii adunaţi în corul ceresc binevestesc păstorilor spunând: „Vă vestim astăzi că va fi bucurie mare la tot poporul" (*Lc* 2,10). Prin urmare, şi noi luând de la aceşti sfinţi îngeri cuvântul (de laudă) vă binevestim astăzi vouă, că astăzi cele ale Bisericii (se află) în linişte, iar cele ale ereticilor în furtună. Astăzi corabia Bisericii se aduce liniştit în siguranţă către seninul port, iar nebunia ereticilor o aruncă în propriile întreite valuri. Astăzi păstorii (se află) în lipsă de grijă şi turma în siguranţă, iar vrăjmaşii în încurcătură, lupii în necaz. Astăzi viţa-de-vie a Mântuitorului (se află) în belşug, iar lucrătorii răutăţii în epuizare. Astăzi poporul lui Dumnezeu (se află) în slavă[71], iar vrăjmaşii adevărului în umilinţă. Astăzi Hristos (se află) în mare bucurie, iar diavolul în amărăciune. Astăzi îngerii se veselesc cu bucurie, demonii fug cu ruşine. Şi ce nevoie este de a spune (mai) multe? Astăzi Hristos, împăratul păcii, înaintează cu pacea Lui şi alungă toată duşmănia şi toată amărăciunea şi toată vrajba[72]. Soarele străluceşte în cer, iar pacea lui Hristos luminează Biserica: Pacea, doritul nume! Pacea, strălucita făgăduinţă a evlaviei! Pacea, privirea curată a preoţiei! Pacea, frumuseţea strălucitoare a altarului! Şi ce lucru vrednic am putea spune despre pace care este numele lui Hristos? Căci Pavel vorbind despre Hristos spune: „Acesta

[69] Wendy Mayer, art. cit. p. 117.

[70] Traducerea realizată după Severian, Homilia de pace, *Athanasios Papadopoulos-Kerameus, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας*, I, St. Peterburg 1891, p. 15-26 (critical edition; spelling, accents and punctuation corrected and standardised to modern editorial standards by Sever Voicu; text critical corrections by Annette von Stockhausen) http://pta-nemo.herokuapp.com/text/urn:cts:pta:pta0001.pta030.pta-grc1/full. Am consultat de asemenea varianta critică a textului realizată de Sergey Kim în curs de publicare în colecţia *Corpus christianorum, series graeca*.

[71] ὑψώσει – lit. înălţare/glorie.

[72] μικροψυχία – lit. micimea de suflet, laşitate, discordie.

este pacea noastră, care a făcut din cele două una" (*Ef* 2,14). Cele două nu erau împărţite de voinţă, nici separate de credinţă, ci despărţite de invidia diavolului. Dar precum pentru procesiunea împărătească străzile sunt curăţate şi arcadele sunt decorate cu felurite podoabe pentru ca nimic să nu pară nevrednic înaintea privirii împărăteşti, astfel să fie strânse de jos toate durerile când Hristos Împăratul păcii vine. Să strălucească adevărul şi minciuna să piară! Să strălucească armonia[73] şi să fugă vrajba! Şi precum adesea cei mai buni dintre pictori, dorind să scoată la lumină unitatea sufletului i-au pus alături pe (cei doi) împăraţi sau fraţii (Arcadie şi Honorius) (care sunt) şi consulii[74] (Imperiului), şi Concordia (reprezentată) în fundal în forma unei femei care îi cuprinde cu ambele braţe pe cei uniţi – ca să arate că trupurile separate sunt unite laolaltă de voinţă – astfel şi pacea lui Hristos, cuprinzând cele separate le aduce împreună ca să se împlinească în vremea noastră cele spuse prin profetul „şi dorinţa păcii va fi între amândoi" (*Zah* 6,13).

2. Ieri, părintele nostru comun (Ioan) a arătat[75] (învăţătura) evanghelică, cuvântul păcii, iar noi ducem mai departe cuvântul păcii. Ieri, cu braţele deschise el ne-a întâmpinat cu cuvântul adevărului, iar noi astăzi, cum s-ar zice, cu largi îmbrăţişări [îl] salutăm cu darurile păcii. Lupta s-a încheiat şi străluceşte frumuseţea păcii! Acum diavolul suspină adânc! Acum (este) plângerea tuturor demonilor! Acum (sunt) în mare bucurie cele ale turmei! Acum în veselie cele cereşti! Astăzi saltă pacea care sălăşluieşte cu îngerii în ceruri şi pe pământ este părtaşă cu sfinţii! Pace, lucrarea sfinţilor! Şi vezi minunea. Cele cereşti cântă pacea şi cele pământeşti cântă pacea. Dar când îngerii în ceruri cântă pacea, pe aceasta o arată pe pământ şi strălucesc razele păcii pe pământ. Iar când sfinţii pe pământ cântă pacea, în cer se înalţă scânteierile ei. Îngerii cerului cântau şi grăiau „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace" (*Lc* 2,14). Vezi cum cetele cereşti aduc altora darurile păcii? Îngerii din ceruri vestesc pe pământ pacea. Căci atunci acel cor evlavios îl vestea pe Hristos în imne: „Osana fiul lui David, binecuvântat cel ce vine în numele Domnului!" (*Mt* 21,9), şi adaugă aceasta „pace în ceruri şi slavă într-un cei de sus". Prin urmare zicem şi noi „slavă întru cei de sus lui Dumnezeu Celui Care l-a afundat pe diavolul şi a înălţat poporul Său. Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, Celui ce a izgonit ura şi a rânduit pacea[76]".

3. V-am spus vouă despre meşteşugul diavolului şi înaintea noastră nu aţi ignorat planurile lui. A văzut Satana că Biserica este întărită prin credinţă, a văzut-o

[73] ὁμόνοια – lit. concordie, unanimitate.

[74] ἀρχόντων – lit. căpeteniile, respectiv magistraţii-şefi ai aparatului administrativ. Un argument pentru această variantă de traducere oferă şi Alan Cameron, *op. cit.*, p, 181-182.

[75] προοιμιάσατο – lit. a introdus, a prefaţat.

[76] εἰρήνην βραβεύσαντι – lit. decizând pentru pace.

încununată cu învăţăturile evlaviei, a văzut şi văzând s-a topit, văzând a turbat, văzând s-a înfuriat. A încercat să risipească slava lui Hristos, dar nu a fost în stare, căci nici nu a distrus slava lui Hristos, nici nu a făcut să dispară pacea preoților. Răutatea aceluia nu a ajutat pe nimeni, căci buna înţelegere[77] a fraților a premers cuvântului păcii. Căci Hristos este pacea noastră. „Pacea lui Hristos să stăpânească în inimile noastre" (*Col*. 3, 15).

4. Cu grijă, fiţi atenţi cum a descoperit Dumnezeu frumuseţea păcii şi o arată atât înflorind în proroci, cât şi strălucind în apostoli şi săltând în martiri. Nimic nu poate fi alcătuit fără pace, nici cele din cer, nici cele de pe pământ. Pace, gura legii! Pace, limba profeţilor! Pace, învăţătura apostolilor! Pace, dorinţa martirilor şi a profeţilor! Care este dorinţa profeţilor? „Doamne, Dumnezeul nostru dă-ne nouă pace" (*Is* 26,12). Împăratul (ceresc) a împlinit cererea. A fost nevoie ca el să semneze cererea şi prin înscrisul (său) a răspuns adecvat cererii. El zice: „Ce vreţi, (voi) care aţi fost aduşi împreună de evlavie?" „Doamne, Dumnezeul nostru dă-ne nouă pace". „Eu acord favoarea, semnez (cererea) şi răspund". Împăratul a semnat el însuşi: „Împlinesc cererea voastră". Spunând profeţii „Doamne, Dumnezeul nostru dă-ne nouă pace", ce le răspunde [El] acelora prin harul evanghelic? „Pacea mea dau vouă. Pacea mea las vouă" (*In* 14, 27). De ce „dau"? De ce „las"? De vreme ce tot cuvântul[78] lui Hristos este socotit atât după carne, cât şi după dumnezeire, [El] a plecat după trup şi a rămas după dumnezeire. A zis atât „las", cât şi „dau". „Las" ca şi cum ar fi fost înălţat (la cer). „Dau" ca şi cum ar fi împreună-locuitor (pe pământ). Iar „pacea" a fost adăugată ca semn al misiunii[79] apostolilor. Căci precum permisele pentru drumul public[80] ar fi de neîncredere dacă nu ar fi pecetluite de mâna împărătească, la fel şi alergarea apostolilor, dacă nu ar purta semnul păcii, nu ar avea puterea să treacă prin lumea plină de război. Isaia spune ce fel de semn de pace este (acesta): „Cât de frumoase sunt pe munţi picioarele celor ce binevestesc, celor ce binevestesc pacea, celor ce binevestesc cele bune" (*Is* 52, 7). Ai văzut semnul păcii? Ascultă şi începutul cuvântului evanghelic. Începutul cuvântului evanghelic (este) pace. Ascultă pe Mântuitorul zicând: „Iar dacă aţi intra în vreo cetate ziceţi: Pace casei acesteia" (*Lc* 10, 5). Pacea întăreşte sufletul preotului, dă (inimi) deschise celor ascultă. Căci strălucind înaintea cuvintelor, pacea luminează înţelegerea celor ce le ascultă. Datorită acestui vechi chip al preoţiei, Dumnezeu îndumnezeind-o a zis: „În

[77] ὁμόνοια.

[78] În manuscrisul ierusalimitean editat de Papadopoulos-Kerameus apare sintagma ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος. Sergey Kim preferă substituirea ei cu sintagma găsită în alt manuscris: ὁ τοῦ Χριστοῦ λόγος (4, 93).

[79] τοῦ δρόμου – lit. cursă, alergare.

[80] δημόσιου δρόμου – lit. drumul public. Expresia este consacrată pentru desemnarea *cursus publicus*, poşta imperială, respectiv reţeaua de drumuri gestionate de administraţia imperială.

pace îndreptând este purtat cu Mine[81] şi pe mulţi i-a întors de la nedreptate pentru că buzele preotului au păzit cunoaşterea şi vor căuta legea din gura lui, pentru că este trimisul Domnului Atotţiitorul" (*Mal* 2, 6-7). Vedeţi pacea [care este] căpăstrul preoţiei şi zăbala, zăbala celor ce sunt struniţi. Eşti dispus să înveţi alt lucru străin? Pacea [este] primul şi vechiul nume al altarului. Căci la început era numit altarul păcii, de vreme ce toată vrajba şi durerea şi ura se dezlegau la altar. De la început Dumnezeu a rânduit numele de „pace" pentru altar. De ce aceasta? [Pentru că:] „Ghedeon a zidit altar Domnului şi l-a numit Pacea Domnului[82]" (*Jud* 6, 24).

5. De ce vrei să descoperi hotarele evlaviei? Pacea este precum hotarul acelui loc mareţ şi întins, revendicat de mai mulţi proprietari[83]. Hotarele ridicate arată că până la acesta se întinde dreptul de proprietate al unuia şi că de acolo începe moştenirea celuilalt. Astfel, de vreme ce greşelile sau reuşitele sufletelor omeneşti se situează între demoni şi Hristos, Care a rânduit pacea, în timp ce unii iubesc pe Hristos şi pacea Lui, iar alţii aleargă spre demoni, cuvântul adevărului pune pacea ca hotar, ca să învăţaţi că atât timp cât vedeţi pacea, Hristos este Cel ce stăpâneşte. Cele din afara păcii [sunt] străine de Hristos. Pentru ce aceasta? Să îţi spună David şi să îţi arate hotarele cel ce de la început a fost măsurător al evlaviei, cel ce spune „partea mea mi-a căzut între cei puternici şi moştenirea mea este puternică" (*Ps* 15, 6). Acesta ne arată hotarele zicând: „Ierusalime laudă pe Domnul, laudă pe Dumnezeul tău Sioane, că a întărit stâlpii porţilor tale, a binecuvântat pe fiii tăi în tine, cel ce pune la hotarele tale pace" (*Ps* 147, 1-3)

6. Vezi hotarele păcii, hotare veşnice, la care au ajuns profeţii şi apostolii? Învaţă-l şi pe celălalt. Oarecând fraţii lui Iosif au fost suspectaţi că sunt spioni. Aceia neavând nici un cuvânt de apărare au alergat la unealta păcii: „Nu suntem spioni, suntem paşnici" (*Gen* 42, 31). Demult, fericitul David ridicând în înălţime puterea evlaviei şi arătând care este forţa[84] şi puterea adevărului spune adresându-se cetăţii vechi şi sfinte (a Ierusalimului): „Să fie pace în întăriturile tale şi belşug în cei ce te iubesc" (*Ps* 121, 7). Şi iarăşi, dorind Dumnezeu să arate că resursele[85] se consumă în luptă şi belşugul oamenilor este risipit, dar în cuvântul păcii aceştia sunt aduşi laolaltă, a spus prin profetul Iezechiel: „Să le răsară mlădiţă de pace şi nu vor mai fi puţini". Căci precum oamenii se înarmează împotriva fiarelor câmpului şi, arătându-se complet înarmaţi, alungă de îndată fiarele, astfel, oricând ar apărea pacea războiul

[81] În ediţia lui Papadopoulos-Kerameus apare ca şi în Septuaginta μετ' ἐμοῦ (cu mine). Sever Voicu în versiunea online revizuită propune înlocuirea cu μεθ' ὑμῶν (cu voi) prezent în majoritatea manuscriselor, iar Sergey Kim susţine varianta μεθ'ἡμῶν (4, 111).

[82] Εἰρήνην κυρίου = Iahve-Şalom

[83] διαφόροις δεσποτείαις ὑποβεβλημένης – lit. supus diferitelor proprietăţi.

[84] τὰ νεῦρα – lit. tendoanele.

[85] τὰ πλήθη – lit. multitudinile.

se risipeşte, planurile diavoleşti se risipesc şi oastea[86] diavolilor se împrăştie. Căci unde (este) pacea, acolo este alungată răutatea, precum sălbăticiunile [sunt izgonite] de cel sfânt. Pentru aceasta Dumnezeu a zis: „Voi încheia cu David legământul păcii şi voi alunga fiarele sălbatice din ţară" (*Iez* 34,25). Pacea este ogorul adevărului şi viţa-de-vie a dreptăţii şi râul evlaviei.

7. Vezi cum pacea a făcut Biserica dreaptă să o umple de râuri duhovniceşti curgătoare. Vezi cum de pretutindeni multitudinile [darurilor] ce curg imită izvorârile râului bucurând cetatea lui Dumnezeu (*Ps* 45,5). Şi marea voastră bucurie ivită datorită păcii imită valurile mării, venind unul după altul şi retrăgându-se unul din faţa celuilalt şi pornind netulburat unul către celălalt. [Dar] nu se disting [unul de celălalt] din cauza neînţelegerii, ci datorită concordiei (specifice) ordinii. Fii dispus să înveţi aceasta din cele văzute şi din cele scrise pentru că pacea imită râul: „pacea ta asemenea unui râu, iar dreptatea ta ca valurile mării" (*Is* 48,18). Căci precum am mai spus, dumnezeiasca trâmbiţă care a binevestit cuvântul păcii ne-a profeţit pe noi. Să urmăm astăzi şi noi cuvântul păcii şi [să o primim] ca şi cum am deschide cu ambele mâni pentru ea porţile şi să zicem „Ridicaţi porţile ca să intre neamul care păzeşte dreptatea şi care păzeşte pacea, care este primit în loc de adevăr până în veci" (*Is* 26,2). Căci şi pacea este [deopotrivă] încărcătura (corăbiilor) şi valurile mării şi soarele strălucitor. Şi de ce spun soare? Căci soarele nu străluceşte atât de tare precum pacea Mântuitorului aprinde făclia. Căci văd soarele fiind supus rânduielii[87]. Sfârşitul parcursului său aduce seara. Iar pacea lui Hristos este plină de lumină şi străluceşte ziua şi luminează noaptea şi se revarsă în veşnicie. Ascultă, că pacea nu luminează singură, nu se ridică să vină singură, ci ia împreună cu aceasta pe sora ei dreptatea. Ascultă-l pe profet când zice: „Va răsări în zilele lui dreptatea şi mulţimea păcii" (*Ps* 71,7). Şi aducând încă altele din cele datorate iarăşi ne spune: „Mila şi adevărul s-au întâmpinat, dreptatea şi pacea s-au sărutat" (*Ps* 84, 11). Căci astfel ce altceva poate fi [asemenea] cu pacea şi dreptatea pentru conducătorii în Hristos, care au primit episcopatul[88]? Şi această [nesiguranţă a răspunsului], o iubitorilor de Hristos, este risipită de glasul profetic. Ascultă când Dumnezeu zice: „Voi da conducătorii tăi în pace şi pe cârmuitorii tăi în dreptate" (*Is* 60, 17).

8. Prin urmare pacea răsare! Să piară fiarele eretice! A răsărit pacea! Să fugă adunările sălbatice ale ereticilor! Căci precum în timpul zilei fiarele nu au îndrăzneală, dar noaptea atacă fără frică, astfel şi aceia ce nu suportă strălucirea păcii. De vreme ce când apare un mic nor oarecare al vrajbei, pacea nu este curmată, ci o umbreşte, (iar) sălbăticiunile obişnuite cu noaptea au ieşit în beznă din vizuinile lor, aducându-şi otrava caracteristică şi împlinind (cuvântul) lui David: „pus-ai întuneric

[86] ἡ φάλαγξ – lit. falanga.
[87] μέτρῳ δουλεύοντα – lit. fiind rob măsurii.
[88] ἐπισκοπὴν – lit. oficiul de a supraveghea.

şi s-a făcut noapte, când vor ieşi toate fiarele pământului, puii leilor mugesc ca să apuce" (*Ps* 103, 20-21) sufletul din dreapta credinţă (târându-l) în rea-credinţă, din credinţă în necredinţă, din adevăr în minciună. Dar precum odinioară – căci a folosit acelaşi exemplu – fiarele prinzând îndrăzneală doar noaptea, fug de strălucirea soarelui şi se întorc în vizuinile[89] proprii, astfel şi acum [se aude] glasul fericitului David: „soarele dreptăţii a răsărit şi s-au adunat şi în culcuşurile lor se vor culca" (*Ps* 103, 22).

9. Să mulţumim lui Hristos, celui ce domoleşte (norul de) praf şi picură stropii păcii şi ai dreptăţii. Căci precum picăturile potolesc praful, astfel şi stropii dreptăţii opresc vrajba şi moleşeala. De unde şi fericitul Isaia se roagă zicând „Cerule, bucură-te de sus şi norii picură dreptatea" (*Is* 45, 8). Nimic din cele petrecute să nu tulbure (pe careva). „În ziua bunătăţilor este uitarea răutăţilor (*Sir* 11, 27). Nimeni să nu se tulbure, nimeni să nu zică „Trebuie să fie vrajbă în preoţii lui Hristos?". Căci nu am încetat să fim oameni, nu-i aşa? Nu suntem adesea jigniţi să auzim asta? Iată un exemplu în stare să te încurajeze. Nu îi insult pe sfinţi – să nu fie –, ci din acelea scot la iveală cele petrecute.

10. A fost cândva sfadă între Pavel şi Barnaba, dar nu considerăm partea unuia ca dreptate, iar a celuilalt ca nedreptate, pentru că fiecare parte avea ca scop evlavia[90]. Iar cauza vrajbei dintre aceştia era următoarea. La [răspândirea] cuvântului evanghelic din Palestina până în Perga Pamfiliei li s-a alăturat un oarecare Marcu. Întrucât apoi apostolii s-au decis pentru o misiune încordată şi cu sufletul neînduplecat de greutăţi şi bătăi şi pericole, separându-se de mergerea apostolilor (Marcu) a mers în Palestina, nu dezicându-se de Hristos, ci refuzând, cum s-a spus, marea călătorie. După aceasta s-au întors Pavel şi Barnaba, împodobiţi cu roadele evlaviei şi încununaţi cu truda evlaviei şi binevestind în Biserica din Ierusalim convertirea tuturor neamurilor (*FA* 15,3). Întrucât toţi lăudau pe Pavel şi Barnaba pentru aceste reuşite, Marcu a fost împuns [de boldul invidiei], a fost atins la suflet. Potrivit acestui cuvânt s-a gândit atunci la sine zicând că: „dacă am fost tovarăş al lucrărilor, am ajuns deopotrivă tovarăş al laudei". Căci deşi mulţi evită adesea virtuţile din pricina trudirilor, aleg [totuşi] să muncească din greu de dragul reputaţiei [câştigate] din acestea. Apoi ce a fost? Regretând Marcu a hotărât să se alăture din nou apostolilor dacă i se îngăduia. Barnaba aflându-l apoi pe Marcu îndreptat, l-a primit îndată pe el, dar Pavel l-a mustrat şi a zis: „cel ce nu a mers împreună cu noi" (*FA* 15, 38) nu trebuie să fie primit în lucrarea Domnului. [Neînţelegerea] nu se iscase din nedreptate, ci din dreptate şi prietenie. Pavel cerea ceea ce era drept, Barnaba preţuia omenia. Neînţelegându-se în opinie şi deşi erau în armonie în

[89] μόχθουσ – lit. trudiri, munci, chinuri.

[90] ἀλλ' ἑκάστου μέρους σκοπῷ εὐσεβείας δουλεύοντος – lit. ci întrucât fiecare parte era supusă ţelului evlaviei.

privinţa evlaviei, au avansat într-atât în dispută, încât s-au despărţit unul de altul. Căci astfel s-a scris: Au fost separaţi unul de altul. S-au separat nu pentru credinţă, nu pentru întâietate[91], ci din vrajbă omenească. Şi a fost din iconomie că s-au separat. Barnaba primindu-l pe Marcu a mers pe drumul său. Iar Pavel luând pe Timotei a mers în propria misiune. Iar râvna lui Pavel l-a ajutat şi pe Marcu. Căci cum l-a văzut pe acela astfel alungat din cauza nepăsării, s-a străduit cu râvnă şi i-a acoperit cu purtarea cea de pe urmă[92] indiferenţa cea dintâi. Prin urmare Marcu s-a asociat cu Barnaba lucrând cu râvnă şi alergând. Iar Pavel a poruncit în biserici ca Marcu să nu fie primit nu pentru a-l face să sufere, ci pentru ca să lucreze cu mai mult zel. Când Sfântul Pavel l-a văzut pe Marcu pornind cu râvnă şi apărându-se înaintea lui Dumnezeu prin (faptele bune) ce au urmat, a fost primul care şi l-a alăturat. Şi ce spune atunci? Un cuvânt: şi îi reproşează sfântului Barnaba că l-a tratat pe Marcu ca văr şi era dispus să-i ierte greşala ca unui văr. Căci ce zice? „Vă îmbrăţişează Marcu, vărul lui Barnaba, în privinţa căruia aţi primit porunci. De va veni, primiţi-l pe el” (*Col* 4,10).

11. Iar acum vechile (învăţăminte) să aducă mângâiere în situaţia de faţă[93]. Dacă [a fost] vrajbă între Pavel şi Barnaba, ce mirare [că este şi] între noi? Dar precum atunci în cazul lui Marcu[94] a fost probată întoarcerea şi a fost găsit vrednic prin iubirea de oameni, să fie primiți (şi) aceia din situația de acum (Severian şi Ioan). Să-l aibă pe Dumnezeu îndurător. Hristos îi va ierta pe toţi şi mă va milui şi pe mine cu voi. Şi să-l chemăm pe părintele (nostru) comun să ne pecetluiască cu cuvântul păcii, în Hristos Iisus Domnul nostru, căruia fie slava în vecii vecilor. Amin.

[91] διαθέσει – lit. ordine.
[92] τῷ δευτέρῳ δρόμῳ – lit. cea de-a doua alergare.
[93] τὴν νέαν ὑπόθεσιν – lit. în noua situaţie.
[94] ὁ ἐν μέσῳ Μάρκος – lit. (fiind) Marcu în mijlocul (situaţiei).